

“STRAFFER IN HERSTEL”

Lessen uit een dialoogdag over herstelgericht werken

In deze tekst vindt u een samenvatting van tips, opmerkingen, aanbevelingen en thema's geformuleerd door de deelnemers van de dialoogdag op 2 oktober 2014, waaronder ook medewerkers van het VSKO. Voor een dieper inzicht in wat Herstelgericht Werken op School kan zijn, verwijzen we naar de website www.herstelgerichtwerkenopschool.be en de teksten van het VSKO over dit onderwerp. Herstel is meer dan een methodiek. Het is een visie, een levenshouding.

1. Implementatie van een herstelgericht schoolklimaat

1.1 Leiderschap: het begint bij de directie

De **implementatie** van een herstelgericht schoolbeleid kan niet zonder het directieteam. De directie trekt best aan de kar op een 'herstelgerichte' wijze: **in verbindend leiderschap, vanuit eigen voorbeeldgedrag, participatief en samen met alle betrokkenen**. Zij leidt en ondersteunt het veranderingsproces met **focus op verbinding, welbevinden en warme menselijke relaties**.

Een verbindend schoolklimaat kan pas slagen als iedereen samenwerkt. Ook startende collega's verdienen die ondersteuning, zowel van de directie als van de collega's.

De methodiek van proactieve cirkels en verbindende communicatie (waarbij leerlingen leren empathisch luisteren en werken aan verbinding in de klas) kan ook gebruikt worden bij het overleg met leraren, andere personeelsleden en ouders. Hoe ruimer de toepassing, hoe groter het effect op het schoolklimaat.

Ook functionerings- en evaluatiegesprekken kan de directie herstelgericht aanpakken. Zij biedt aan wat nodig is om het herstelgericht beleid te laten slagen: middelen, vorming en training, alsook ruimte en tijd voor intervisie.

1.2 Rol schoolteam

Enthousiaste collega's die de kar willen trekken, gaan beter eerst in gesprek met de directie. Dit lukt het beste op een 'herstelgerichte' manier: zonder te willen 'overtuigen' haar winnen om mee het sanc-tionerend beleid om te buigen.

Deze **voortrekkers zoeken bondgenoten, wisselen ideeën uit en plegen overleg. Ze maken een plan om de visie op school te verspreiden**. De olievlek kan aardig uitvloeien via succesverhalen en overleg over de effecten van 'sanc-ties'. Die tonen aan dat 'straffen' meestal niet tot duurzame oplossingen leiden. Ook interessant zijn gegevens over het (hoge) aantal leerlingen dat de school zonder diploma verlaat en cijfers en effecten van het aantal orde- en tuchtmaatregelen m.i.v. het aantal definitieve uitsluitingen. Deze laatste leiden meestal niet tot blijvende oplossingen.

1.3 Goede afspraken maken en iedereen betrekken

Heldere afspraken bereiden de start van de implementatie voor. Opvolging en evaluatie van deze afspraken tijdens het proces zijn een must! Het werkt inspirerend om te vertrekken van de verbindende aanpak die al aanwezig is op school. Met het accent op structuur en transparantie, weet iedereen wat hij kan verwachten en waar naar toe gewerkt wordt. De regels worden geformuleerd in gedragsverwachtingen. Er is duidelijkheid over de consequenties van normovertredend gedrag.

Weerstand zal er zijn! Leraren zijn mogelijk bang voor het verlies van structuur en veiligheid. Ook voor leerlingen is deze aanpak niet eenvoudig: het zal van hen een inspanning vragen om verantwoordelijkheid te leren nemen. Vooral bij het omgaan met weerstand is luisteren naar elkaar een voorwaarde om in verbinding te blijven. Wat werkt, is volhouden en vooral de nodige tijd voorzien. *You haven't failed until you stop trying!*

Naast het hele schoolteam, worden ook leerlingen en ouders tijdig betrokken.

2. Herstelgericht schoolklimaat: hoe zien directies, leraren, leerlingenbegeleiders, zorgcoördinatoren dit...?

Proactief werken en verbindend communiceren in de klas en op school, vergroot de mogelijkheid om later ook een conflict of onaanvaardbaar gedrag herstelgericht te benaderen.

In de preventiepiramide van Johan Deklerck is remediëring slechts de top. **De meeste aandacht en energie gaan best naar het scheppen van een warm en constructief schoolklimaat.**

Sociale media, o.a. Facebook en chatsessies kunnen aangewend worden om de verbondenheid te vergroten. Men komt zo op een meer informele manier veel van elkaar te weten, zonder te controleren.

In een herstelgericht schoolklimaat worden **conflicten vroegtijdig en open aangepakt** (vóór ze escaleren). Voor ernstige incidenten is er ook een herstelgericht antwoord mogelijk.

3. Blijven werk maken van een herstelgericht schoolklimaat: vragen, tips, opmerkingen en aanbevelingen

3.1 Het gegeven "tijd"

Inzetten op herstelgericht werken vraagt inderdaad tijd. Dit geldt zowel voor het algemene implementatieproces als voor de concrete toepassing van sommige van de methodieken. Maar er is ook een grote *return on investment*.

Blijvend tijd te maken voor de verbinding in het team, tussen leraren en leerlingen, tussen leerlingen onderling en met ouders werkt duurzaam. Het versterkt het leerproces van elke leerling!

Het herstelproces na een conflict vraagt ook tijd: de voorbereiding, het proces en de nazorg/opvolging. Bij het versterken en herstellen van relaties is tijd een bondgenoot! De tijdsdruk komt meestal vanuit de omgeving die wil dat er iets gebeurt. Transparant werken en veel feedback geven aan de omgeving kunnen hierop een antwoord zijn.

Herstellend handelen is niet hetzelfde als eindeloos dezelfde kansen blijven geven. Het weigeren van herstel en steeds opnieuw her vallen in onaanvaardbaar gedrag betekent dat deze leerling meer nodig heeft dan een herstelmethodiek.

3.2 Herstelgerichte processen begeleiden

3.2.1 Aanbevelingen t.a.v. de moderator van een herstelgesprek of HERGO

- Werken vanuit meerzijdige partijdigheid,
- inzetten op verbinding,
- vertrekken vanuit ieders behoeften, niet vanuit feiten, ook niet vanuit 'schuld',
- focussen op de mensen, niet op de regels of de straf,
- de kracht zit in het (empathisch) luisteren, meer dan in het spreken,

- durven ingrijpen: de tijd nemen en geven om tot inzicht te komen,
- volhouden, het is intensief werk,
- vertrouwen op de methodiek en de visie.

3.2.2 Aanbevelingen t.a.v. deelnemers aan herstelprocessen

- De voorwaarden scheppen waarin deelnemers zich kwetsbaar durven opstellen,
- hanteren van de juiste taal/verwoordingen (de moderator kan bepaalde zaken laten herformuleren),
- vragen waar de 'sorry' vandaan moet komen: uit angst voor straf of omdat de dader het echt meent,
- daders in hun verantwoordelijkheid brengen door voldoende tijd te nemen voor een goed assessment en hiervoor indien nodig meerdere gesprekken voorzien.

3.3 Herstel en straf: een match in een herstelgericht schoolklimaat?

Straf en herstel gaan samen zolang het gaat om het bieden van structuur en niet om vergelding of het blindelings toepassen van regels.

Onaanvaardbaar gedrag heeft altijd gevolgen, ook in een herstelgericht schoolklimaat. Structuur en ondersteuning moeten altijd in evenwicht zijn. Enkel structuur bieden, is geen herstel. Enkel ondersteuning bieden, is evenmin herstel.

Straf voldoet best aan de regels van *fair process*:

De regels zijn in samenspraak bepaald of minstens begrijpt de leerling waarom die er zijn (1); het is vooraf zeer duidelijk wat de gevolgen zijn van het overtreden (2) en de verwachtingen i.v.m. het gewenste gedrag zijn zeer helder (3).

Een valkuil voor de lagere school (maar ook elders) kan zijn dat kinderen (en ouders) altijd een straf verwachten, en er daarom aan toegeven. Herstel is een proces en dat duurt langer. Toch is ook op de lagere school de meerwaarde van herstelgericht werken en *fair process* duidelijk. Leerlingen zelf een straf laten kiezen, kan ook een optie zijn.

Herstel is zeer waardevol, binnen een afgesproken kader, maar de veiligheid is altijd prioritair. Pas wanneer de veiligheid is gegarandeerd, kunnen we inzetten op verbinding.

3.4 Hoe herstelgericht aan de slag gaan met leerlingen uit kansengroepen, leerlingen met een beperking of een gedragsstoornis?

Het is altijd belangrijk om rekening te houden met de verschillen tussen en in leerlingen. Een goede voorbereiding via de assessments (of voorbereidende gesprekken) is steeds nodig. Het goed structureren van de assessments vergroot de kans op herstel. Dat kan door flexibel te zijn met de strategieën, maar vasthoudend aan het doel van verbinding.

Leren communiceren over behoeften en gevoelens is voor elk kind een oefening. Hier is aandacht voor nodig vanaf het kleuteronderwijs.

Het gebruiken van alternatieve methodieken als foto's, paskaarten, rode en groene kaarten kan hulp bieden. Er was hiervoor veel interesse op de dialoogdag, maar voorlopig weinig aanbod.

3.5 Wat met het eigenaarschap bij conflicten of problemen?

Leg de verantwoordelijkheid waar ze hoort. ***Bij een conflict tussen leraar en leerling wordt dit niet zomaar doorgegeven aan de leerlingbegeleiding of directeur. Zij hebben met het conflict niets te maken. De hele school kan zoeken naar manieren om deze tendens te doorbreken.***

Soms proberen ook overtredders hun verantwoordelijkheid door te schuiven. In een puur strafrechtelijk systeem kan men inderdaad straf ontlopen door niet betrapt te worden. Maar het opnemen van eigen verantwoordelijkheid leidt tot het verwerven van vrijheid.

Dit is ook zo bij slachtoffers: door het eigen leven weer in handen te nemen, verwerft men opnieuw controle. Wanneer een kwetsing wordt bestraft (en niet hersteld), is dit helaas niet mogelijk. Net hierom is herstelgericht werken op school essentieel!

3.6 Hoe bij alle collega's het verbindend schoolklimaat onder de aandacht houden?

- Blijven inzetten op een open communicatie en goede sfeer op school;
- conflicten niet laten opstapelen, ook niet in het team;
- succeservaringen delen;
- intervisie met het team van leraars die werken met methodieken vanuit herstel en verbinding;
- blijvend inzetten op nascholingen en trainingen;
- zelf workshops geven op de eigen school of op andere scholen;
- een platform over herstelgericht werken op Smartschool of het leerplatform van de school.

Het systematisch opvolgen, evalueren en blijven bijsturen van een herstelgericht schoolklimaat is belangrijk. Dit is een dynamisch gegeven. Fouten maken mag, maar we proberen ze altijd goed te maken. Hier blijven we naar streven.

Het bouwen aan een herstelgerichte school, en anders omgaan met elkaar, vraagt energie en tijd. Dit aanvaarden helpt.

4. Lerarenopleiding

Herstelgericht werken moet zo snel mogelijk geïntegreerd worden in de lerarenopleiding. Niet via een gastcollege of ergens een kort hoofdstuk, maar structureel ingebed in de opleiding. Dit vormt de basis voor het implementeren van de herstelgerichte visie op scholen in Vlaanderen, en kan een antwoord zijn op de kritiek dat beginnende leerkrachten zich soms slecht voorbereid voelen op normovertredend gedrag van leerlingen en groepen leerlingen.

5. Rol van de overheid

De scholen willen het beleid sensibiliseren om de herstelgerichte visie meer bekendheid en toepassingsmodaliteiten te geven. Via onze beleidsmakers zal het maatschappelijk draagvlak vergroten en wordt de implementatie op scholen evidentier. Middelen zijn broodnodig!

De scholen vragen aan het Platform om in dialoog te gaan met de overheid.

Maria Beerten, Katrien Bressers, Martijn Debonnet, Michael Michiels,
Tom Van Waterschoot e.a.
leden van het platform *Herstelgericht werken op school*
www.herstelgerichtwerkenopschool.be

Reserveer alvast deze datum in uw agenda!

2 JUNI 2016

ALGEMEEN CONGRES KATHOLIEK ONDERWIJS - LEUVEN

Meer informatie in onze volgende edities schooljaar 2015-2016